

СПОГАДИ СУМЧАН ПРО ГОЛОДОМОР

*... Люди мерли, мов танучий сніг. Вимирали подвір'я, двори.
Дикий голод валив людей з ніг. Всіх підряд – що малий, що старий ...*

Людмила Грищенко

На початку 30-х років ХХ століття українському народу довелося пережити найстрашнішу біду - голодомор. Люди були винні вже в тому, що народилися, жили й працювали в Україні, що любили її, хотіли бачити багатую і щасливою.

Голод «накрив» собою величезну країну, квітучу, родючу, щедрю. Щоб зламати устремління народу до кращого майбутнього, політичне керівництво Радянського Союзу 30-х років розробило та здійснило найжахливішу й найжорстокішу людиноненависницьку акцію в історії сучасної Європи – штучний голод в Україні.

Українці вимирали мільйонами. Ті, хто вижив, підірвали своє фізичне та психічне здоров'я. В їхні душі назавжди закрився страх голоду. Про ті страшні роки розповіли нам люди, які обслуговуються територіальним центром соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян «Берегиня» при управлінні праці та соціального захисту населення Сумської міської ради.

Віра Пилипівна Курдес, 1918 року народження, учасник Великої Вітчизняної війни, інвалід II групи загального захворювання. Під час голодомору проживала у с. В. Сироватка. Мала двох сестер та маленького брата. Батько працював на Павловському заводі (КРЗ), мати була домогосподаркою.

Коли прийшла радянська влада, було створено колгоспи. Та одного дня уповноважені почали збирати з кожної родини все, що вони мали: і зерно, і худобу. У їхній сім'ї відібрали корову й увесь урожай зерна. Почали варити лободу. Від такої «їжі» опухало все тіло.

Взагалі план хлібоздачі був такий великий, що жодний селянин виконати його не міг. Бригади активістів ходили по дворах і «викачували» все, що лишилось. Забирали навіть квасоллю й мак, що висіли в торбочках на горищі. Якщо селянин не сплачував грошового чи продуктового податку, до нього застосовували репресії: опис майна або конфіскація.

Весною 1933 року в більшості селян закінчились майже всі продукти. Їли без огиди все: собак, котів, гречану і просяну полову. А далі їли лободу, кропиву, листя дерев, стебла й коріння деяких бур'янів, бурякову гичку. Пекли з зелені так звані макорженики. Одна з мешканок села заради спасіння сім'ї принесла в жертву свою рідну дитину.

У таких умовах почалося масове вимирання людей. У травні-червні почали вимирати цілі сім'ї. Трупів валялися на вулицях і полях, їх розтягували собаки. Життя і смерть, втрачали всякий зміст і мету. Рятуючись від голодної смерті селяни намагались виїхати в Донбас, в Росію. На кордоні з Росією спеціальні загони міліції ловили людей і повертали назад у своє село – помирати. Голодна смерть була організована так, що від неї не можна було втекти.

Поліна Семенівна Грищенко, 1919 року народження, учасник Великої Вітчизняної війни, ветеран праці, заслужений медичний працівник.

У 1932 році на початку 1933 року проживала в селі Нижня Сироватка з батьками, трьома сестрами та двома братами. Була найстаршою в сім'ї. Хоча назвати життям те поступове вмирання неможливо. Осінь 1932 року несла смерть. Із подвір'я забрали коней та корів, усяку живність. Активісти-більшовики з хати винесли геть все, що можна було їсти. Діти почали пухнути з голоду.

історію було записано з розповіді її дочки - пенсіонерки.

Тридцять років для України були найжахливішими, найтрагічнішими. Цей жах пережило багато наших земляків, серед яких Тамара Степанівна Ковальова, Анастасія Петрівна Нечитайло, Лідія Несторівна Крячкова, Зінаїда Сергіївна Коваленко та інші. Голодомор – це історичне явище, яке відбулося у конкретний час, конкретному місці і є наслідком дій

працювала на станції швидкої допомоги. Без сліз та розпачу, мук і страждання згадувати ті часи не могли. Вважали, що цілеспрямоване винищення українського народу було жорстокіше за фашизм. Грищенко Поліна Семенівна померла у грудні 1994 року. Цю

вдома, дівчинка тримала дитину на руках, але сили покинули її, тому що декілька днів нічого не їла; вона випустила брата з рук, і він помер.

Батько також трагічно загинув. У селі був магазин «Остерксін», біля якого мешканці села простоювали бувало цілий день, щоб купити муки чи зерна. Тож батько стояв цілий день у черзі і купив зерно. Та коли повертався додому, на нього напали, забрали продукти, побили, кинувши помирати у сніг. Потім його знайшли ледь живого, але через декілька днів він помер.

Як люди вижили – навіть уявити важко. Весною по гніздах збирали маленьких грачат, варили суп. В їжу йшло все – навіть кора дерев.

Завжди багата хлібом Україна вимирала від голоду. Люди з НКВС ходили з собаками і, якщо знаходили заховане чи закопане зерно, забирали господаря, і він уже ніколи не повертався.

Людям казали, що зерно нібито брали для ленинградських робітників.

Пам'ять про ті жорстокі часи для своїх нащадків залишив інвалід Великої Вітчизняної війни II групи Пантелеймон Петрович Ігнатко, 1915 року народження, у своїй книзі «Красилівка» (історія села в спогадах очевидців).

Ігнатко П.П. пригадує, що в 30-х роках на селян наклали непосильні грошові та продуктові податки.

в колгоспі не платили ні грошами, ні харчами – лише писали трудовні. У селі не стало собак, котів, пташок. Їли все, що зеленіло – всяку траву: і лободу, і щиріцю. Перекопували город, щоб знайти яку картоплину чи морквину. Варили коріння. Єдине, що було – то коза, молоко якої мати розбавляла водою і давала малечі. Та коли вкрали козу, діти стали мерти. Першим помер однорічний хлопчик. Тут захворів батько. Його оперували в місті в лікарні. Медичну допомогу надали, та не годували.

У місті, як і в селі, панував голод. Повертався додому пішки та по дорозі помер. Після смерті батька жити стало зовсім неможливо. Діти вже не плакали й не кричали з голоду, а лише тихо стогнали. Одне за одним померли всі, окрім старшої Поліни. Мертвих дітей Поліна загортала в ковдру і тягла на город, засипала землею. Бо мати опухла з голоду і вже не вставала, не могла навіть поховати власних дітей. Сказала дочці: «Йди до міста, бо тут помреш». І 13-річна дівчинка пішла. Її взяли працювати прибиральницею на станцію швидкої допомоги за їжу. Спала вона в закутку, де ховали мітли та віники. У квітні 1933 року пішла провідати матір у село, але та вже навіть не розмовляла: ось-ось повинна була померти. Поклала матір на візок і 18 кілометрів везла її до Сум. Отак і вижили удвох. Поліна закінчила медичне училище, у 1941 році пішла на фронт, пройшла всю війну. А її мати в цей час

сталось, те сталось. І олодомор 1932-1933 років в Україні назавжди залишиться в пам'яті українців однією з найстрашніших сторінок нашого минулого.

Вічна пам'ять жертвам голодомору!

Неможливо назвати життям, –

Те, що нелюди нам принесли.

В тих серцях не було каяття,

Їх жорстокість, зневага росли.

Ті два роки, як прірва, як смерч.

Люті звірі, страшні вороги

Після себе залишили смерть –

Сльози, розпач і біль навкруги.

Все забрали - останнє зерно

Та останній ковток молока.

А до нашої совісті знов

Кров загиблих і вбитих гука.

Люди мерли, мов танучий сніг,

Вимирали подвір'я, двори.

Дикий голод валив людей з ніг

Всіх підряд - що малий, що старий.

Чи можливо цей жах зрозуміть?

Чи пробачити можна терор?

Пам'ять серця роками болить

В Україні був голодомор!

*Вікторія Вячеславівна ПЕТЕН,
заступник завідувача відділення №1 соціальної
допомоги вдома територіального центру «Берегиня»*